

ПРАВНО УРЕЂЕЊЕ ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ

Сажетак: Дунавска бановина била је једна од девет административно-територијалних јединица на које је Краљевина Југославија подељена 1929. године. У настојању да разреши дубоку политичку и економску кризу у коју је запало југословенско друштво, краљ Александар је укинуо парламентаризам, а законима о називу и подели Краљевине на управна подручја и о банској управи и Септембарским уставом, бановине су постале највише управне и самоуправне територијалне јединице у Краљевини Југославији. Устав је прописао да ће бановинску самоуправу прецизније дефинисати посебан закон који, међутим, никада није донет, па су бановине функционисале на принципу управне децентрације. У Краљевини Југославији постојала су још два управна нивоа, срезови са широким надлежностима и управним овлашћењима и општине, као самоуправне јединице које су могле вршити и управну власт.

Кључне речи: државно уређење, бан, банска управа, самоуправа, надзор, срез, општина

Оснивање бановина

Свега једну деценију после стварања Краљевине СХС, прва југословенска држава доспела је у кризу која је запретила њеном опстанку. Интернационализација „хрватског питања” и свођење политичког и парламентарног живота на његово решавање, последице светске економске кризе и све неповољније спољнополитичке прилике, слабиле су Краљевину изнутра, док су притисци незадовољних суседа јачали. Будући да, постојећим институционалним механизмима, држава није била у стању да реши привредне, националне и политичке проблеме, излаз из кризе парламентарног система, државног уређења и друштва у целини, краљ Александар Карађорђевић покушао је да нађе у укидању устава и парламентаризма и увођењу личне владавине.¹

Уследило је доношење сета закона којима је, с једне стране, требало уједначити законодавство и створити правну сигурност, а на идеолошком и поли-

* tomicmileva@yahoo.com

¹ Закон о краљевској власти и о врховној државној управи од 6. јануара 1929. Објављено у: Државноправна историја Југославије, пр. Драгош Јевтић, Мирко Мирковић, Београд, 1986, стр. 181.

тичком нивоу, укидањем свих националних и верских обележја, увести декретирано југословенство, јер је у двору и влади доминирало неосновано уверење да је наметнутом идејом „националног унитаризма” могуће сачувати јединствену државу.²

Један од корака ка том циљу било је ново административно уређење, поделом на девет бановина (уместо претходне 33 области, по Видовданском уставу), уведено да би се сузбили хрватски (кон)федералистички захтеви и успоставила децентрализација на нивоу великих регионалних самоуправа. Негирање историјских или националних обележја било је видљиво и у називима бановина: Дравска, Савска, Врбаска, Приморска, Дринска, Зетска, Дунавска, Моравска и Вардарска, док је подручје града Београда, са Земунском и Панчевом, издвојено у посебну управну целину. Новом управном организацијом, подручје Србије подељено је на пет, а територије на којима су живели Срби на осам бановина.³

Бановине су, дакле, основане са циљем да истовремено буду управне и самоуправне јединице, на челу са баном, као представником „врховне” власти, а држава је административно подељена и на срезове и општине, односно градове (Устав 1931 : чл. 86, 96-97). У самосталном делокругу, бановина је правно лице, има сопствену имовину и буџет са сопственим приходима. Као „провизорне и прелазне установе”, Закон о банској управи увео је банско веће, саветодавни орган чије чланове, представнике срезова, општина и градова, поставља и смењује министар унутрашњих послова, а прописана им је обавеза да прате економски, социјални и културни развитак својих средина и да предлажу бану потребне мере у овим областима.⁴ Чланови ових већа не смеју се мешати у доношење одлука управних власти, нити утицати на њих, њихова улога је искључиво саветодавна и своди се на подношење предлога и представки бану.

За спровођење самоуправне функције бановина, Устав је предвидео бановинско веће и бановински одбор, као самоуправни извршни орган (Устав 1931 : чл. 89). По тим одредбама, бановинска већа могла су, у појединим областима, доносити уредбе са законском снагом на свом подручју, уколико нису у супротности са Уставом и постојећим законима. Законитост уредби оцењивао би Државни савет, а Устав је, осим правне, предвидео и политичку контролу самоуправних власти, односно оцену целисходности у погледу „општег државног интереса” (Костић 1933, III : 28).

Упркос уставним одредбама, самоуправни улога бановина није регулисана одговарајућим законом, нити је заживела у пракси, па је бан доносио одлуке и у банском и у бановинском делокругу, „по саслушању банског већа” (Костић : 225-227).

² Краљевина СХС објединила је седам посебних политичко-административних подручја, као и шест различитих правних система чија је унификација трајала годинама.

³ Љубодраг Димић, Историја српске државности, III том, Србија у Југославији, Нови Сад, 2001, стр. 140.

⁴ Лазо М. Костић, Административно право Краљевине Југославије, I-III, Београд, 1933, стр. 230.

Краљевска банска управа Дунавске бановине

Указом краља Александра, за првог бана Дунавске бановине, 9. октобра 1929. године, постављен је Дака Поповић, грађевински инжењер, бивши радикалски посланик и министар за аграрну реформу. Као најважније задатке своје администрације, Поповић је истакао развој пољопривреде, рад на унапређењу водоодбрамбеног система и унификацију привредне организације. Важним питањима сматрао је и реорганизацију општинских управа и градњу путне мреже у бановини за коју је пољопривредно становништво показивало највише интересовања (*Политика*, 10. октобар 1929).

Краљевска банска управа Дунавске бановине почела је са радом 11. новембра 1929, када је бан примио прве депутације и новопостављене чиновнике. Међутим, после непуна три месеца, Дака Поповић поднео је оставку на ову дужност.⁵ Мада није навео конкретне разлоге, овај чин углавном се тумачи његовим одбијањем да Дунавска бановина преузме огромне дугове за градњу железнице у бившој Пожаревачкој области (*Политика*, 17. јануар 1930). Већ сутрадан, за новог бана постављен је Радослав М. Дуњић, врховни инспектор при Министарском савету, други од једанаест банова за непуних дванаест година постојања Дунавске бановине.

Банска управа устројена је, у складу са надлежностима и пословима бана, а у Дунавској бановини основано је осам одељења: опште, управно, пољопривредно, просветно, техничко, одељење за социјалну политику и народно здравље, финансијско и одељење за трговину, занатство и индустрију.

Опште одељење бавило се кадровским и персоналним питањима, делимично финансијама и буџетом, издавало је и штампало Службени лист Дунавске бановине.

При Општем одељењу налазио се и засебни одељак Дисциплинског суда, пред којим су одговарали чиновници Краљевске банске управе. Према архиви Дунавске бановине, током 1933. године, вођени су дисциплински поступци и изрицане различите санкције, од новчаних до отпуштања из службе, у више од две стотине случајева, а обавештавање свих чиновника о појединачним примерима кажњавања било је пракса у Краљевској банској управи.⁶

Управно одељење било је задужено за послове из ресора Министарства унутрашњих послова који су, по Закону о унутрашњој управи, били у надлежности бана. Он је 1938. формирао Саветодавни правнички одбор који му је достављао стручна мишљења и предлоге о начелним и конкретним питањима из ове области.⁷

У надлежности Пољопривредног одељења били су сточарство и ветеринарство, пољопривредна производња, организације и удружења, колонизација

⁵ Поповић је наставио политичку каријеру као сенатор 1933-1939, а 1935. покренуо је лист *Дан*. Краћи мандат од њега имао је само последњи бан Дунавске бановине, Милорад Влашкалин, који је на ову дужност ступио 2. априла 1941, а већ 13. априла, мађарска војска ушла је у Нови Сад, а немачке трупе у Београд.

⁶ АВ, Ф 126, II-8670/30; Ф 126, Кабинет бана, кутија 9, пов. 249/1933.

⁷ АВ, Ф 126, II-37899/1938.

и комасација, пољска полиција и метеорологија. У надлежности Дунавске бановине била су пољопривредна добра у Бељу, Тополовцу и Косанчићу, Дирекција шума у Сремској Митровици, државне ергеле у Карађорђеву и Љубичеву, Дирекција државног свиларства у Панчеву, Пољопривредна контролна и огледна станица и Завод за обавезно обезбеђивање усева и плодова од града у Новом Саду, Пастувско станиште и Енолошка станица у Вршцу. На подручју Дунавске бановине постојало је седам пољопривредних школа, у Ади, Илоку, Пожаревцу, Крагујевцу, Вршцу, Смедеревској Паланци и Новом Саду.⁸

Просветно одељење било је задужено за оснивање и рад народних, грађанских, државних и приватних, као и нижих стручних школа, надзор над радом и особљем свих средњих школа, над уџбеницима, просветним друштвима и радом задужбина. Бавило се помагањем цркава и школовањем богослова, дотацијама научним истраживањима и сеоским читаоницама, откупом уметничких дела. У његовој надлежности био је и рад Соколског покрета, Народне библиотеке у Крагујевцу и Државне архиве у Новом Саду.⁹

У надлежности Техничког одељења било је пројектовање, изградња и одржавање путева, мостова и других грађевинских објеката који су спадали у категорију државних, надзор над путевима и мостовима ван те категорије и другим јавним објектима. Одељење се бавило и уређењем водотокова, канала и снабдевања водом, мелиорацијом и метеорологијом, применом свих грађевинских прописа, а са Одељењем за трговину, занатство и индустрију делило је надлежности над електрификацијом. У надлежности овог одељења били су и Дирекција пожаревачких железница, Бановински каменолом у Раковцу и Инспекција парних котлова.¹⁰

Одељење за социјалну политику и народно здравље бавило се заштитом и инспекцијом рада, запошљавањем, управљањем и надзором над болницама и другим здравственим и социјалним установама, њиховим пројектовањем и изградњом. Ово одељење издавало је дозволе и вршило надзор над здравственим и апотекарским установама, радничким коморама, берзом рада. На подручју Дунавске бановине налазиле су се 84 здравствене установе, међу којима 41 болница и санаторијум, домови здравља, школске поликлинике, хигијенски заводи, бање, диспанзери, као и 16 домова за сиромашне, незбринуту и болесну децу, Хигијенски завод и Бановински одбор за проучавање народне исхране.¹¹

Финансијско одељење је било надлежно за израду бановинског буџета који је, након разматрања на седници Банског већа, подношен на одобрење министру финансија. Ово одељење је руководило самосталним бановинским приходима и расходима, контролисало финансијско пословање свих одељења и установа Краљевске банске управе, обављало послове у вези са одобравањем општинских буџета са стопом приреза до 150%, као и оне у вези са зајмовима за изградњу станова бановинских и државних службеника.

⁸ АВ, Ф 126, I, књига 109; III-Досије Фонда/2, стр. 1.

⁹ АВ, Ф 126, Кабинет бана, инв. јед. 1.

¹⁰ АВ, Ф 126, VI, инв. јед. 687, 1930-1935; инв. јед. 540, 1938-1941.

¹¹ АВ, Ф 126, II-21140/ 1930; II-39165/1938.

Осим бројних надлежности у сфери трговине, занатства и индустрије, истоимено Одељење бавило се и пословима из домена банкарства и туризма, као и стручног образовања у поменутих областима, будући да је у Дунавској бановини 1938. године постојало чак 177 стручних школа из области трговине и занатства и четири трговачке академије.¹² Између осталог, ово одељење контролисало је квалитет извозних производа, цене робе широке потрошње, издавало дозволе за оснивање индустријских предузећа, одобравало изградњу или реконструкцију објеката и постројења за електрификацију насеља. Одељење је издавало и дозволе за рад угоститељских објеката, контролисало цене туристичких услуга, а било је надлежно и за аутобуски саобраћај.

Од укупно 22 окружна инспектората у Краљевини Југославији, у Дунавској бановини постојала су четири, за вршење „ефикасног и трајног надзора” у крајевима, удаљеним од седишта банске управе, у Великом Бечкереку, Крагујевцу, Смедереву и Сомбору.¹³ За окружне инспекторе су, обично, постављани бивши велики жупани који нису били средња општеуправна инстанца између среског начелника и бана, већ деташирани органи који су поступали искључиво у име бана, без механизма за предузимање конкретних мера (Костић 1933 : 229). Укидањем окружних инспектората, током 1933/34. године, целокупна њихова надлежност прешла је на Краљевску банску управу.¹⁴

У складу са нормативном поделом надлежности, бановина има и две врсте службеника, банске, односно државне и бановинске, који по закону „имају иста права и дужности”, али ови други нису могли бити постављени на дужност начелника одељења. Због тога су, између осталог, савременици сматрали да су, у пракси, државни службеници били привилеговани, а да су бановински третирани као „чиновници другог реда”.¹⁵

Среска начелства

У 48 срезова Дунавске бановине, срески начелници постављани су краљевим указом, на предлог министра унутрашњих послова који је одлучивао и о њиховом премештају, на предлог бана. Срески начелник је представник владе, његова управна овлашћења су веома широка, а дискрециона права већа него било којег другог државног органа, јер може, по сопственој процени, да предузме „све што је по закону допуштено и траже јавни интереси.” Зато што је „ближи народу и боље види његове потребе”, срески начелник је био обавезан да се детаљно бави свим значајним појавама економског, културног и социјалног живота и да буде „економски вођа, носилац народне просвете, душевни покретач и старатељ повереног му подручја.” (Распис министра унутрашњих послова, 30. јун, 1929).

¹² Виктор Манакин, Бановина Дунавска-општи преглед, Алманах Краљевине Југославије, Загреб, 1931, стр. 17-18.

¹³ АВ, Ф 126, II-2116/931

¹⁴ АВ, Ф 126, II-1601/1936.

¹⁵ Дејан Лучић, Бановински проблеми, Нови Сад, 1931, стр. 20-24.

Бан је имао обавезу да лично или преко инспектора контролише рад средњих начелника, нерешене предмете, поверљива акта, мобилизацијски материјал, документа која су се односила на послове јавне безбедности и полиције, као и благајничко пословање.¹⁶ Уз одобрење надлежног министра, бан је могао пренети неке послове из своје надлежности на средњег начелника који му је, на крају године, подносио је исцрпну годишњу анализу стања у срезу.¹⁷

Министар унутрашњих послова могао је одредити тзв. службене дане, када су се, у местима, удаљеним од седишта, обављали послови из надлежности средњег начелства. У ту сврху, могле су се оснивати средње испоставе, путни и пољопривредни одбори, са циљем да, донекле, надоместе укинуту средњу самоуправу.¹⁸

Општине и градови

Најнижи степен управне организације представљају општине и градови, као „самоуправна тела”, чији су органи биран на општим и непосредним изборима, с том разликом што је једну трећину градских већника именовано бан, а за Београд и Панчево министар унутрашњих послова. Чланови општинске управе су одборници, прворангирани на „најјачој кандидатској листи”, а прописана су и ограничења права на избор за одборнике (Закон о општинама, чл. 69-70). Ови органи обављају послове које општина има у својству самоуправе, али и оне које држава пренесе на њих из сопствене надлежности. Самоуправни делокруг општина обухватао је, између осталог, управљање општинском имовином, изградњу и одржавање саобраћајне и друге инфраструктуре, пољопривреду, здравство и социјална питања, образовање. Општина је надлежна и за безбедност саобраћаја, надзор над грађевинама, противпожарну заштиту, месну и пољску полицију, а могла је да доноси обавезне месне уредбе које су ступале на снагу по одобрењу бана. Буџет општина чинили су приходи од њихове имовине и предузећа, а за финансирање својих потреба могле су уводити порезе, прирезе, таксе и трошарине. Дужност председника и општинске управе је „почасна” и они, по правилу, нису плаћени (као и председник градског већа), али им се, по одобрењу бана, може одобрити сразмерна годишња или месечна награда.

Бан је вршио правни и политички надзор над радом општинске управе и могао их је разрешити ако процени да не раде по закону или да њихове одлуке угрожавају државни интерес.¹⁹

¹⁶ АВ, Ф 126, П-54829/1931; Ф 126, П-52281/1934.

¹⁷ АВ, Ф 126, П-9846/1930.

¹⁸ Иво Крбек, Управно право, Загреб, 1932, стр. 237-239.

¹⁹ Бан Дунавске бановине је 1930. сменио општинску управу у Риђици, наводећи да је реч о месту на мађарској граници, „те су потребни људи национално сигурни да би се могла спроводити исправна државна политика.” Исте године, разрешен је дужности члан општинске управе у Банатском Новом Селу јер је давао изјаве „штетне по државне интересе”, а 1935/36. разрешени су чланови општинске управе у Бачком Новом Селу и Торжи (Савином Селу) јер „не владају државним језиком” и председник општине Сурчин јер је „саветовао грађанима немачке националности да гласају за Мачекову странку. АВ, Ф 126, П-12389/1930, 44286/1930, 4191/1935, 7869/1935, 219/1936.

За одлуке о специфичним проблемима појединих делова општина у Дунавској бановини, постојала је институција месног збора и старешине, *кнеза*, који се бира већином гласова, на период од три године, а општински одбор може га разрешити пре истека мандата.

Према закону о градским општинама из 1934, градови у Дунавској бановини били су: Бела Црква, Велика Кикинда, Велики Бечкерек, Вршац, Крагујевац, Нови Сад, Пожаревац, Рума, Смедерево, Сомбор, Сремска Митровица, Сремски Карловци, Стара Кањижа, Суботица и Шабац.²⁰

Градска начелства имају сличне надлежности, као првостепене општеуправне власти, а орган унутрашње управе је градски начелник, чије су надлежности, формално, исте као средњег, али само у градовима у којима не постоје предстојништва градске полиције. У супротном, ова предстојништва имају не само полицијску, већ скоро сву надлежност градова као првостепене општеуправне власти и „врше власт више него сами градски начелници” (Костић, I : 241).

Месне полицијске власти

На подручју Дунавске бановине, постојала је управа полиције у Новом Саду, као њеном седишту, а предстојништва градске полиције су установљена у Великој Кикинди, Великом Бечкереку, Вршцу, Крагујевцу, Сенти, Сомбору, Старој Кањижи и Суботици, а накнадно и у Хоргошу. У Белом Манастиру, Банатском Аранђеловцу, Суботици и Великој Кикинди постојали су и полицијски комесаријати, као ниже организационе јединице. О бројним и разноврсним надлежностима предстојништава градских полиција сведоче њихови месечни извештаји Краљевској банској управи Дунавске бановине, са подацима у унапред прописаном обрасцу. Осим информација о броју и врсти кривичних дела (укључујући „велеиздају”, „шпијунажу”, „увреде” краља или чиновника), ти извештаји су садржали детаљну анализу политичког живота у граду, понашања „бивших политичара” који се „не мире са укидањем парламентарног режима владавине”, расположења „нашег” и „ненационалног” живља, посебно Мађара и Немаца, али и стања у пољопривреди, индустрији, грађевинарству, здравству и просвети, верском животу. Предстојништва су, у градовима, одлучивала чак и о „ценама хлеба, реду и чистоћи у пекарским радњама.”²¹

О безбедности и јавном реду и миру у Дунавској бановини бринула је и жандармерија, односно Дунавски жандармеријски пук, са седиштем у Новом Саду. Била је подређена министру војном, у погледу снабдевања, дисциплине и војне наставе, а у домену одржавања јавне безбедности министру унутрашњих послова. Жандармерија, такође, има широке надлежности, од истраге кривичних дела, преко надзирања опозиционих политичара, до интервенција приликом поплава или на подручјима захваћеним заразним болестима. Због честих

²⁰ Службене новине Краљевине Југославије, бр. 160, 1934.

²¹ АВ, Ф 126, II-3526, I8.893/1929; II-898/931

жалби и представки грађана, бан је наредио старешинама да енергичније и чешће контролишу рад потчињених и нагласио да са припадницима жандармерије који су у служби показивали немар, грубост и несавесност, треба „рашчистити.”²² Постоје примери да су, због жалби грађана на безразложна „батинања”, општински редари, полицајци и жандари кажњавани или отпуштани.²³

Полицијска контрола јавног и политичког живота била је карактеристична за читаву деценију постојања бановине, а све ригорознија услед заоштравања спољнополитичких прилика и јачања сепаратистичких идеја и покрета у земљи. Под посебном присмотром били су чланови и присталице бивших опозиционих странака или они за које је власт процењивала да су против идеологије југословенства. Кажњавана је свака јавна критика краља, владе, појединих министара, такви текстови у штампи цензурисани или забрањивани, плењен је пропагандни материјал, а сваки политички скуп, макар и у приватним просторијама, морао је бити пријављен, односно одобрен.²⁴ Грађанска и политичка права су у великој мери била ограничена, а свако, макар и вербално, одступање од идеологије интегралног југословенства законом забрањено. Надзор над јавним, првенствено политичким животом био је свеprisутан и обавезујући за органе власти, али су казне, изречене у првом степену за „политичке прекршаје”, по жалбама у другостепеном поступку бивале и поништене.²⁵

Банско веће

Решењем министра унутрашњих послова од 3. јула 1930. године именовани су први бански већници Дунавске бановине. Од укупно 84 члана Банског већа, 47 је представљало срезове, а 37 градове и вароши. Социјална структура Банског већа је хетерогена, међу њима има и велепоседника, индустријалаца, адвоката, свештеника, али и занатлија, „ратара и земљоделаца”, а међу банским већницима има и националних мађина, Мађара, Немаца, Јевреја.²⁶

²² АВ, Ф126, П-93536/1930.

²³ АВ, Ф 126, П-1144/1935; П-3084/1938.

²⁴ Таквих примера има и у пракси Дунавске бановине, као што су евидентни и различити облици антидржавног деловања, нарочито међу Мађарима и Немцима који су били под доминантним утицајем ревизионистичке, односно националсоцијалистичке политике матичних држава. Примери злоупотребе ионако широких овлашћења полиције и жандармерије, свакако, не говоре у прилог демократском карактеру југословенског режима, и по правилу, приписују се Србима, мада, у овом контексту вреди поменути да је на челу Министарства унутрашњих послова пуне три године (1935-1938) био Антон Корошец.

²⁵ Краљевска банска управа поништила је одлуку Претстојништва градске полиције којом је један сомборски лекар кажњен новчаном казном од 300 динара због одржавања политичког састанка у свом стану, без претходне пријаве и одобрења полицијске власти, а Управни суд у Београду поништио је одлуку Краљевске банске управе којом је мештанин Св. Михајла осуђен да плати 300 динара казне зато што је растурао „недозвољене летке Душана Бошковића, народног посланика из Панчева.” - АВ, Ф 126, П-11722/1939, П-10872/1939.

²⁶ Службене новине Краљевине Југославије, бр. 149, 1930.

Банска већа заседала су редовно једанпут годишње, уочи усвајања бановинског буџета, а ова заседања су могла трајати најдуже 15 дана. Бан је могао сазвати и ванредне седнице, о темама које су се тичале закључивања зајмова, отуђења бановинских непокретности и доношења финансијских уредби.²⁷ На свим заседањима већници су износили појединачна мишљења, а бан је могао наредити да се гласа о појединим темама и предлозима („седањем и устајањем”), па је Правилник прописао да је за рад Банског већа неопходно присуство најмање половине његових чланова.²⁸

Бановински буџет се углавном пунио наплатом бановинских дажбина, такси и трошарина које су се плаћале на сечење шума, коришћење ловишта, риболов, поседовање оружја, све врсте забава, држање паса у градовима, пренос некретнина, регистравање моторних возила и аутобуске карте. У бановински буџет улазила је и трошарина на алкохол и безалкохолна пића, као и средства прикупљена откупом радне обавезе коју је прописала локална самоуправа. За оне који нису плаћали бановинске дажбине Правилником су биле предвиђене новчане и затворске казне.²⁹

Први буџет Дунавске бановине, одобрен решењем министра финансија 15. марта 1930. године, највише средстава наменио је Техничком, Финансијском, Пољопривредном и Просветном одељењу. Са изузетком просвете коју је заменила социјална политика и народно здравље, највише средстава за ове намене издвајано је из буџета Дунавске бановине и наредних девет година. По висини издвајања предњачило је Техничко одељење, а приоритет је имала саобраћајна мрежа, електрификација и хидротехничка постројења.³⁰

Банско веће се, иначе, претежно бавило економским и финансијским питањима, нарочито висином и наплатом пореза. Интересантно је да су већници годинама указивали на чињеницу да је бановински прирез у Дунавској бановини, који је просечно износио око 15%, значајно мањи него у осталим, где се кретао између 25 и 40%. Честе теме седница биле су стање у просвети и здравству, материјални положај и ефикасност бановинске администрације, али и потреба да се нормативно заокружи уставом предвиђена самоуправна функција бановина.³¹ Бројни проблеми које су, из својих средина, преносили већници, проистицали су, делом, из неуједначености законодавства јер су, примера ради, све до 1934. постојали различити прописи о општинским службеницима на подручју Војводине, Шумадије и Срема. Те године, већници су, аklamацијом, усвојили одлуку да се отпочне са градњом банске палате, мада су чланови Банског већа из Шумадије били мишљења да, због економске кризе, тај пројекат треба одложити.³² Чланови већа из градова који су, у прошлости, по својој

²⁷ АВ, Ф 126, Кабинет бана, књига 3

²⁸ Правилник о организацији и раду Банских већа, Београд, 1933.

²⁹ Службени лист Дунавске бановине, бр. 3, 1931.

³⁰ АВ, Ф 126 I, Кабинет бана, књига I

³¹ АВ, Ф 126, I, Кабинет бана, књига 3

³² У градњу овог здања уложено је више од 58 милиона динара, што је изазвало полемику у јавности, па је чак формирана и анкетна комисија са задатком да испита наводе о прекомерним трошковима. АВ, Ф 126, V, кутија 237.

величини или политичком и управном статусу, предњачили над Новим Садом, попут Сомбора и Суботице, више пута су на седницама изражавали незадовољство, не без основа уверени да седиште бановине доживљава процват, на уштрб осталих градова.³³

Већници из редова мађарске и немачке националне мањине, по правилу, на заседањима су тражили побољшање социјалних и културних права за своје сународнике.³⁴

Последње, једанаесто редовно заседање Банског већа започело је 17. марта 1941. године, а само неколико дана пошто је Министарство финансија одобрило буџет Дунавске бановине почео је рат.

Литература и извори:

1. Arhiv Vojvodine, Fond 126 - Kraljevska banska uprava Dunavske banovine
2. Muzej Vojvodine, Arhivska zbirka, MF, Dokumenta bivše jugoslovenske vojske
3. Službeni list Dunavske banovine
4. Službene novine Kraljevine Jugoslavije
5. Ustav Kraljevine Jugoslavije od 3. septembra 1931, Izdavačka knjižarnica Gece Kona, Beograd, 1934.
6. Pravilnik o organizaciji i radu Banskih veća, Beograd, 1933.
7. Ivo Krbeč, Upravno pravo, I, II, Zagreb, 1929-1932.
8. Dragoš Jevtić, Mirko Mirković, Državnopravna istorija Jugoslavije - odabrani izvori sa komentarima, Savremena administracija, Beograd, 1986.
9. Lazo M. Kostić, Administrativno pravo Kraljevine Jugoslavije, I-III, Beograd, 1933.
10. Ljubodrag Dimić, Istorija srpske državnosti, III tom, Srbija u Jugoslaviji, SANU – ogranak u Novom Sadu, Beseda, izdavačka ustanova pravoslavne Eparhije bačke, Društvo istoričara Južnobačkog i Sremskog okruga, Novi Sad, 2001.
11. Dejan Lučić, Banovinski problemi, Štamparija Dunavske banovine, Novi Sad, 1931.
12. Viktor Manakin, Banovina Dunavska-opšti pregled, Almanah Kraljevine Jugoslavije I – IV, Zagreb, 1932.

LEGAL CONSTITUTION OF DANUBE BANOVINAS

Summary: The Danube Banovina was one of the nine administrative and territorial units into which the Kingdom of Yugoslavia was divided in 1929. In his strive to solve the deep political and economical crisis in which the Yugoslav society fell in the late 1920s king Alexander abolished parliamentarianism whereas the banovinas were proclaimed the highest administrative and self-governing territorial units in the Kingdom of Yugoslavia in the acts on the name and the division of the Kingdom into the administrative units and the September Constitution. The 1931 Constitution defined the banovinas as the second-instance general administration authority and the local self-governing body ruled by the Ban as the

³³ Током тридесетих година, више од 60% приземних, 87% једносратних и 95% вишесратних зграда на подручју целе Дунавске бановине, изграђено је у Новом Саду. Славко Станић, Привреда Војводине, приказ њене структуре и њеног привредног развоја, Нови Сад, 1939, стр. 16-17.

³⁴ АВ, Ф 126, П- 9896/1938; Дан, 24. фебруар, 1937.

representative of the supreme authority designated by the king's Decree at the proposal of the Ministerial Council Chairman. The self-governing function of the banovinas was to be performed by the directly elected banovina councils as specific banovina assemblies which would manage the issues in their jurisdiction through the decrees having the force of law in compliance with the existing legislation. It was set in the Constitution that the autonomy of the banovinas would be specified in a particular act which however was never passed and the banovinas functioning was based on the principle of administrative deconcentration. In addition to the legal supervision the September Constitution accounted for the political supervision in case of breach of the general federal interest.

There were two more administrative levels in the Kingdom of Yugoslavia, srezes with broad administrative powers and scope of work and municipalites which were self-governing units with possible governing function within the scope of their work.

Key words: state system, ban, administration of banovina, self-government, control, srez, municipality

